

AZ ÖTVENÉVES OPERAHAZ

**Visszaemlékezések az Opera egykori nagy csillagára
Beszél a 83 éves altiszt, aki az operaház bölcsőjét ringatta**

Az ötvenéves operaház jubileumi születésnapját a jövő hónapban rendkívüli külsőségek között fogják megünnepelni. A magyar zenekultúrának e díszes ünnepén dióhéjban fölelevenítjük az operaház születésének történetét.

Az operaház szellemi szülőapja Erkel Ferenc, a nagy magyar muzsikusként, akinek szobra a főbejárat baloldalán áll. Erkel, óriási elfoglaltsága mellett, már régóta agyalta az ötlet mellett, hogy az egyre erőteljesebben fejlődő magyar zenekultúrának saját hajlékot kell teremteni. Bizottságot szervezett, amelynek célja az operaház felépítésére vonatkozó tervek elkészítése volt. Nagy könnyebbséget jelentett, hogy az építkezés költségeit I. Ferenc József király vállalta magára. A bizottság 1873-ban kihirdette a pályázatot, amelyre Ybl Miklós nyert el, noha a pályázók között volt a nagy hírű bécsi Fellner építész-cég is. 1875-ben tették meg az első kapavágást és négy évvel később tető alá került az épület. Még további öt évig tartott, amíg a belső munkálatok elkészültek. Az építkezés azért húzódott olyan sokáig, mert a rendelkezésre álló pénzből évente csak 200.000 forintot volt szabad felhasználni.

Az operaházat 1884 szeptember 27-én nyitották meg, hallatlan pompával, a király jelenlétében. A király trombitaszó kíséretében vezette Klotild főhercegnőt az udvari díszpáholyba. Ott volt Albrecht főherceg, Mária Dorottya főhercegnővel, Tisza Kálmán miniszterelnök, Taaffe osztrák miniszterelnök, gróf Khuen-Héderváry Károly horvát bán, gróf Zichy Ágost fiúmei kormányzó, Tisza Lajos, Darányi Ignác, Ráth Károly főpolgármester, Thaisz Elek főkapitány, Paulay Ede, Pulszky Ferenc, báró Podmaniczky Frigyes, Munkácsy Mihály és rajtuk kívül a művészi, társadalmi és politikai élet krémje.

A műsort Bánk bán első felvonása nyitotta meg. Bánk szerepében Hajós József lépett fel, Melindát pedig Maleczkyné Bionka énekelte, Peturt Odrý Lehel, Odrý Árpád édesapja. A műsort a Lohengrin első felvonása egészítette ki. Egy földszinti páholy ára 11 forint volt, de a jegyek már egy hónappal a megnyitó előtt elfogytak.

Igy született meg a Magyar Királyi Operaház...

Olasz csillag a magyar operaszínpadon

A családi ünnep alkalmából felelevenítjük az operaház egyik legnagyobb csillagának, Vasquez Italia grófnének életét. A grófné meteorszerű pályafutása a magyar operajátékszáz történetében örökké emlékezetes marad. Sorainkat dr. Diósy Bélának, a nemrég elhunyt kiváló zenekritikusnak visszaemlékezéseiből idézzük:

„1889 november havában a Vigadó kistermében rendkívül érdekes hangverseny volt. Ellátogatott hozzánk, hosszú évek után, a legzenéibb orosz zongoraművész, Menter Zsófia egyetlen komoly riválisa: Leschetitzky-Essipoff Anette. De az igazi szenzációt nem a nagy pianista játéka, hanem a közreműködő énekesnő éneke nyújtotta. Megjelent a pódiumon egy csodaszép fiatal asszony, kinek nevét — Vasquez Italia grófné — eddig még nem hallottuk és az elfoglaltságtól kissé remegő hangon Schumann- és Schubert-dalokat énekelt. De az elfoglaltság nem tartott sokáig és felszállt a magasba egy gyönyörű, ezüstös, leírhatatlan édes, bársonyos és meleg szoprán, fel, az éneklés legmagasabb régiójába. És a hang alatt rezgett, sóhajtott egy szűziesen tiszta gyermeklelek vágyakozása, szárnyalt egy papnő magasztos áhitatossága. A hallgatók a felfedezés boldog mosolyával keresték egymás tekintetét: Milyen varázs ez? — kérdezték a tágranyitott szemek. A május mezenésített illata? És a kérdezték másik szempár felett: Ez lehet az angyalok hallhatóvá vált mosolya.”

Mahler, Gusztáv, az operaház akkori igaz-

gatója le is szerződtette az új csillagot, aki 1890 február 6-án be is mutatkozott az operaház színpadán, Aida szerepében. A siker leírhatatlan volt. Az égető probléma: a drámai primadonna kérdése Vasquez grófné feltűnésével hosszú időre elintéződött.

A király és az operaprimadonna

Hogy az olasz születésű Vasquez grófné lélekben és nyelvben mennyire magyar volt, milyen finom nyelvréke volt, arra vonatkozólag a művésznek egyik tisztelője a következő érdekes epizódot mondta el:

— Egy ischli séjour alkalmából intim udvari hangversenyre hívták meg Vasquez grófnét, már csak azért is, mert a toscanai nagyherceg, aki annyira olasz volt, hogy rosszul beszélt németül, nagyon szerette az olasz énekművészetet. Hangverseny után Ferenc József olaszul szólította meg a grófnét, mondván, mennyire meglepte magyar szövegkiejtése, amikor legutóbb hallotta Budapesten. Mire a grófné azt válaszolta, hogy ő magyar, magyar ember felesége, különben is teljesen magyarnak érzi magát. Ferenc József rögtön magyarra fordította a beszédet, a király bécsiesen, a grófné olaszosan beszélt magyarul és amúgy titokban bizonyára mindegyiknek tetszett a másiknak a magyar kiejtése. Másnap dr. Kerzl megkérdezte a grófnétől, hogy miről beszéltek olyan sokáig öfölségével.

— Oh, a felséges úr nagyon kegyes volt, rangemelésben is részesített. — Dr. Kerzl álmélkodására megmagyarázta, hogy öfölsége grófi rangra emelte —, Sie sind doch eine Gräfin! —, vetelte közbe a király kedvelt orvosa. Erre a grófné megmagyarázta neki, hogy ő nem grófné, ahogy a felséges úr őt szólította, csak grófné, vagyis egy grófnak a felesége.

— Das verstehe ich nicht. Sie müssen mir das aufschreiben, liebe Gräfin, — válaszolta az uralkodó.

Hogy ez miért történt meg, néhány nap múlva megértette a művész.

Az országúton a császári Jagdhaus mögött egyszerre csak közeledni látta a rövidnadrágos királyt, aki nevetve, jelentősen hangsúlyozva, magyar nyelven így üdvözölte a mélyen meghajló művésznőt:

— Jónapot, grófné!

Vasquez grófné aránylag rövid színpadi szereplés után, mint az operaház örökös tagja ment nyugdíjba. Később tanári állást fogadott el a Nemzeti Zenedében. Azóta visszavonultan él Andrássy úti lakásában könyvei és virágai között.

Aki segített építeni az operaházat

Megszólaltatjuk az operaház születésének egyik élő tanuját, Siemek András 83 éves altisztet. Semmi túlzás sincs abban, ha azt állítjuk, hogy az öreg altiszt, aki ma is szolgálatot teljesít, ringatta az operaház bölcsőjét. Segített az építkezésnél, hordta a téglát és később bekerült a gazdasági hivatalba.

— Erkel Ferenc méltósága alatt kezdtem — meséli az öreg. — Már akkor én kezeltem a raktárt. Ami olaj, gyertya, rongy, papír, frószerszám csak volt a színháznál, az mind az én kezemen ment át.

Azt állítja, hogy semmi nevezetes nem történt a fél évszázad alatt. Egyszer égett a ruhatár, de az éjjel történt, ő már nem volt a színháznál, „egyszer meg kialudt a villany”. Másról nem tud, mert „nem ártotta magát az igazgatóság dolgaiba”. Megelégedett azzal, hogy az igazgató urak megbecsülték a munkáját. Az igazgatók neveire azonban jól emlékszik:

— Erkel méltósága után jött Mahler Gusztáv igazgató úr, aztán meg gróf Zichy Géza. Utána Nikisch Artúr, Káldy Gyula, Mader

Raoul, aki kétszer volt igazgató. Mészáros Imre is két ízben volt gazdám. Ezután gróf Bánffy Miklós jött, aztán Majovszky Pál, ifj. báró Wlassics Gyula mint intendánsok és most Radnai Miklós igazgató úr.

Az operaház híres botrányáról, amikor Caruso csúfos kudarcot vallott, ennyit tud:

— Két estén át kellett volna fellépni az olasz művésznek. Már nem emlékszem, hogy az első estén miben lépett fel, talán az Aida-ban. Elég az hozzá, hogy nem volt sikere. De olyan nagyon nem volt, hogy másodszor

már nem is lépett fel. A felvonások után csend volt a nézőtérben és sokan püsszegték is. Caruso művész úr nagyon dühös volt, csapkodta az öltözőben a festéket, meg a ruhákat. Nekem elmondta az öltöztető. Még aznap este elutazott és azt mondta, hogy nem értenek Budapesten a zenéhez. Már hogy mi nem értünk hozzá? — fejezi be gúnyos mosollyal.

Az operaház szárazdajkája ő, aki büszke felnőtt gyermekére.

(n. b.)